

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

Випуск LXXIII
Том 1

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Федяєва В.Л. – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки, психології й освітнього менеджменту Херсонського державного університету

Заступник головного редактора:

Слюсаренко Н.В. – доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки, психології й освітнього менеджменту Херсонського державного університету, дійсний член Міжнародної академії наук педагогічної освіти

Відповідальний секретар:

Сараєва О.В. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, психології й освітнього менеджменту Херсонського державного університету

Члени редакційної колегії:

Андрієвський Б.М. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки початкової освіти Херсонського державного університету

Барбіна Є.С. – доктор педагогічних наук, професор кафедри професійної освіти Херсонського державного університету

Блах В.С. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, психології й освітнього менеджменту Херсонського державного університету

Корольова І.І. – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри педагогіки, психології й освітнього менеджменту Херсонського державного університету

Кузьменков С.Г. – доктор педагогічних наук, професор кафедри фізики та методики її навчання Херсонського державного університету

Ліда Ху – кандидат педагогічних наук, професор, завідувач лабораторії порівняльної педагогіки Академії педагогічних досліджень Китайської Народної Республіки

Пентиліук М.І. – доктор педагогічних наук, професор кафедри мовознавства, голова спеціалізованої вченої ради Д 67.051.03 Херсонського державного університету

Петухова Л.Є. – доктор педагогічних наук, професор, декан факультету дошкільної та початкової освіти Херсонського державного університету

Римантас Сташис – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри менеджменту Клайпедського університету (Литовська Республіка)

Шарота Софія – доктор педагогічних наук, професор, декан педагогічного факультету Краківського педагогічного університету (Республіка Польща)

Яцула Т.В. – доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки, психології й освітнього менеджменту Херсонського державного університету

Збірник наукових праць «Педагогічні науки»

включено до переліку наукових фахових видань України з педагогіки на підставі Наказу МОН України від 10 лютого 2010 року № 1-05/1 (бюлетень № 3, 2010 р.);
Наказу МОН України № 241 від 09.03.2016 року (додаток № 9)

Журнал включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus International (Республіка Польща)

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Internet рішенням Вченої ради Херсонського державного університету (Протокол № 7 від 26.12.2016 р.)

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації – серія КВ № 7935 від 29.09.2003 р. видане Державною реєстраційною службою України

Офіційний сайт видання: www.ps.stateuniversity.ks.ua

Бойко М.М. ПРОГРАМНО-ЦІЛЬОВИЙ ПІДХІД ДО УПРАВЛІННЯ ПРОФЕСІЙНОЮ ПІДГОТОВКОЮ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ.....	77
Гаврилюк Н.М., Манжос Е.О. МЕТОДИЧНА АВТЕНТИЧНІСТЬ У НАВЧАННІ ПЕРЕКЛАДУ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ.....	82
Євдокімова-Лисогор Л.А. ПЕДАГОГІЧНІ МЕТОДИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ ДО МІЖКУЛЬТУРНОГО ДІАЛОГУ.....	86
Іваній І.В. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ФАХІВЦІВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ТА СПОРТУ.....	92
Латуша Н.В. ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ НА КУРСАХ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ.....	97
Лобач Н.В. ПОЕТАПНЕ ВИКОНАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИХ ДІЙ – УМОВА ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ.....	102
Мельник Н.І. ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ВИХОВАТЕЛІВ ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ У КОНТЕКСТІ КОМПЕТЕНТІСНОЇ ПАРАДИГМИ ВІТЧИЗНЯНОЇ ОСВІТИ: ПРОБЛЕМА ВИЗНАЧЕННЯ СТРУКТУРИ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ.....	107
Олійник Н.А. СЕКЦІЙНА РОБОТА ЯК ОДНА З ФОРМ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ З ДИСЦИПЛІНИ «ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ» У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ.....	116
Підборський Ю.Г. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО КЕРІВНИКА ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ.....	121
Садьгаде Х.А. ОСОБЕННОСТИ СТАНОВЛЕНИЯ И РАЗВИТИЯ АЗЕРБАЙДЖАНСКОГО БАЛЕТА КАК ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ПРОБЛЕМА.....	125
Смолянко Ю.М. НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ВИХОВАТЕЛЯ ДОШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ.....	130
Стеценко Н.М., Чикалова Т.Г. РОЛЬ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ОСВІТИ.....	135
Ткаченко Н.М. ОРІЄНТИРИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ.....	139
Хміль Н.А. ОРГАНІЗАЦІЯ РЕФЛЕКСИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ЇХНЬОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ ДО ВИКОРИСТАННЯ ХМАРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ.....	144

УДК 378.12:327(4)

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ВИХОВАТЕЛІВ ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ У КОНТЕКСТІ КОМПЕТЕНТІСНОЇ ПАРАДИГМИ ВІТЧИЗНЯНОЇ ОСВІТИ: ПРОБЛЕМА ВИЗНАЧЕННЯ СТРУКТУРИ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Мельник Н.І., к. пед. н.,
доцент кафедри дошкільної освіти

Педагогічний інститут
Київського університету імені Бориса Грінченка

У статті представлено аналіз особливостей професійної підготовки вихователів дошкільних навчальних закладів із метою формування у них професійної компетентності. Автором представлено ґрунтовний аналіз сучасних підходів вітчизняних учених та дослідників до визначення феномену «професійна компетентність» та «професійна компетентність вихователів дошкільних навчальних закладів». Проаналізовано структури професійної компетентності вихователя, запропоновані українськими науковцями, представлено їхнє бачення та підходи до проблеми визначення компонентів досліджуваного педагогічного явища.

Ключові слова: професійна компетентність, вихователі дошкільних навчальних закладів, професійна підготовка, структура професійної компетентності вихователів.

В статті представлено аналіз особливостей професійної підготовки вихователів дошкільних навчальних закладів з метою формування у них професійної компетентності. Автором представлено ґрунтовний аналіз сучасних підходів вітчизняних учених та дослідників до визначення феномену «професійна компетентність» та «професійна компетентність вихователів дошкільних навчальних закладів». Проаналізовано структури професійної компетентності вихователя, запропоновані українськими науковцями, представлено їхнє бачення та підходи до проблеми визначення компонентів досліджуваного педагогічного явища.

Ключевые слова: профессиональная компетентность, воспитатели дошкольных учебных заведений, профессиональная подготовка, структура профессиональной компетентности воспитателей.

Melnyk N.I. PROFESSIONAL TRAINING OF PRESCHOOL EDUCATIONAL INSTITUTION TEACHERS IN THE CONTEXT OF UKRAINIAN COMPETENCE PARADIGM OF EDUCATION: THE PROBLEM OF PROFESSIONAL COMPETENCE STRUCTURE

The article is devoted to the analysis of preschool teachers of educational institutions professional competence formation. The author presents a detailed analysis of modern approaches of domestic scientists and researchers to determine the phenomenon of "professional competence" and "professional competence of teachers of preschool educational institutions". The structure of professional competence of preschool teachers offered by Ukrainian scientists is presented from the point of view on the problem and individual approaches to the determination of educational components of the studied phenomenon.

Key words: professional competence, tutors pre-school education, vocational training, structure of professional competence of teachers.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку європейської дошкільної освіти основним завданнями вихователів дошкільних навчальних закладів є формування та розвиток цілісної, активної, відкритої, творчої особистості з ранніх років, особистості, здатної до самореалізації, самоактуалізації, готовності до пізнання навколишнього середовища упродовж життя. Функція дошкільного педагога не обмежується лише передачею теоретичних знань, життєво необхідних для зростаючої особистості практичних вмінь, – він повинен також бути спроможним передати загальноєвропейські та людські цінності. Означене свідчить про те, що перед дошкільними пе-

дагогами постають завдання, які вимагають не тільки наявності сформованого комплексу професійних знань, умінь та навичок, а й насамперед професійної компетентності, яка забезпечує якість дошкільної освіти цілому. Відтак, професійна підготовка вихователів дошкільних навчальних закладів спрямована на формування та подальший розвиток їх професійної компетентності та конкурентоспроможного європейського рівня кваліфікації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняній та європейській педагогічній практиці термін «компетентність» не є однозначним, але й досі дискусійним залишається його змістове трактування, та

терпетація. Розвиток педагогічної науки, яка має випереджувальний щодо практики характер, зумовлюється розширенням наукового тезаурусу [20, с. 115, 118]. Виникнення поняття «компетентність» – це той випадок, коли природа поняття провокує не тільки активний розвиток теорії, але й розвиває інтенсивну наукову дискусію серед дослідників. Вживаність терміну «компетентність» пов'язана безпосередньо з актуалізацією компетентнісного підходу до організації освітнього процесу. Вітчизняні дослідження здебільшого констатують, що до лексики освітніх документів увійшли нові терміни «компетентність» і «компетентність», але єдиного й прийнятого для більшості в науковій та освітянській спільноті трактування не існує [14, с. 102].

Продовжуючи розкривати сутність ключових понять дослідження, зазначимо, що професійна компетентність може вивчатися в контексті окремої професії. Наш науковий інтерес спрямований на дослідження, які розглядають це поняття в дошкільній галузі. У вітчизняній педагогіці проблема формування професійної компетентності майбутніх фахівців дошкільної освіти розглядалась у роботах Л.В. Артемової, Г.В. Беленької, А.М. Богуш, І.Д. Дичківської, Н.В. Гавриш, Т.І. Поніманської, І.П. Рогальської-Яблонської, Т.М. Степанової та інших. Вчені визначили чинники ефективних умов формування професійної компетентності майбутніх фахівців дошкільної освіти, до яких належать: усвідомлення суспільного та соціального значення феномена «компетентність» та необхідності її формування; врахування ціннісних професійних орієнтацій, потреб і запитів дітей; осмислення, засвоєння змісту предметів, творче використання наявних знань, доведення до досконалості професійних умінь, навичок, операцій у сучасних умовах, розвиток професійних здібностей і високої кваліфікації фахівця, його професійної мобільності, готовності до інноваційної діяльності, творчого зростання.

Провідними науковцями визначено теоретико-методологічні засади підготовки фахівців у сучасних умовах, доведено, що сутністю професійно-педагогічної підготовки є система змістовно-педагогічних та організаційно-методичних заходів, спрямованих на забезпечення готовності майбутнього педагога до педагогічної діяльності [3, с. 20.]

У процесі дослідження проблеми формування професійної компетентності особливо важливим є дослідження змістової структури професійної компетентності вихователів дошкільних навчальних закладів

із використанням зробленого загальнонаукового аналізу поняття професійної компетентності.

Постановка завдання. На основі викладеного можна сформулювати завдання дослідження, яке полягає в аналізі та визначенні структури професійної компетентності вихователів дошкільних навчальних закладів як основи для реалізації компетентнісного підходу у вітчизняній вищій педагогічній освіті.

Сформульована мета реалізовуватиметься в процесі аналізу сучасних підходів до визначення структури професійної компетентності вихователів дошкільних навчальних закладів у наукових працях та дослідженнях українських учених.

Виклад основного матеріалу дослідження. Цілком поділяємо думку Н.М. Болубаш про те, що у сучасній педагогічній літературі існує чимало авторських позицій із приводу структури професійної компетентності педагога. Але, перш за все, процес підготовки сучасного фахівця має визначатися стратегічними напрямками розвитку світової освіти. Після підписання Болонської декларації з'явилися нові інструменти й ініціативи, що сприяють реалізації цілей формування загального європейського простору вищої освіти. Функціонують ефективні програми та проекти для вироблення загального розуміння змісту кваліфікацій у термінах компетенцій та формування переліку ключових освітніх компетенцій [5].

Професійна компетентність фахівця складається з кількох основних видів, що визначаються комплексом ключових компетенцій, кількість та характер яких визначаються завданнями, які має вирішувати фахівець у своїй професійній діяльності та які дозволяють бути успішними на конкретній посаді [20, с. 91]. Щодо державних документів, у яких йдеться про структуру професійної компетентності педагога, то, перш за все, необхідно звернутись до Наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження кваліфікаційних характеристик професій (посад) педагогічних та науково-педагогічних працівників навчальних закладів». Відповідно до документу, складовими компетентності педагогічних і науково-педагогічних працівників є професійна, інформаційна, комунікативна та правова компетентності [24]. У тому ж положенні вказано, що у кваліфікаційній характеристиці посади педагогічного, науково-педагогічного працівника відображені його компетентності. Під компетентністю розуміється якість дій працівника, що забезпечують адекватне та ефективне вирішення професійно важливих предметних

ного загальнона-
професійної ком-

а. На основі ви-
влювати завдання
в аналізі та ви-
сійної компетент-
льних навчальних
реалізації компе-
ізняній вищій пе-
реалізовувати-
у сучасних підхо-
тури професійної
лів дошкільних на-
вних працях та до-
чених.

матеріалу дослі-
мо думку Н.М. Бо-
ній педагогічній лі-
торських позицій із
сійної компетент-
ш за все, процес
вця має визнача-
рянками розвитку
ідписання Болон-
ся нові інструмен-
ють реалізації ці-
ного європейського
Функціонують ефек-
ти для вироблення
істу кваліфікацій у
формування пере-
компетенцій [5].

ентність фахівця
основних видів, що
ом ключових ком-
ракти яких визна-
во має вирішувати
сійній діяльності
успішними на кон-
[1]. Щодо держав-
деться про струк-
ентності педагога,
дно звернутись до
віти і науки України
аліфікаційних харак-
рад) педагогічних та
рацівників навчаль-
дно до документу.
ності педагогічних
рацівників є про-
а комунікативна та
[24]. У тому ж по-
кваліфікаційній ха-
педагогічного, науко-
єника відображені
ід компетентністю
рацівника, що за-
та ефективно вирі-
ективних предметних

завдань, що мають проблемний характер,
а також готовність нести відповідальність
за свої дії [24].

Розширила та конкретизувала структу-
ру професійної компетентності педагога
О.О. Біляківська. До розробленої до-
слідницею структури належать такі ком-
петентності, як-от: когнітивно-техно-
логічна (спеціальна компетентність із
фахового предмета), методична компе-
тентність, комунікативно-ситуативна ком-
петентність, соціальна компетентність,
психолого-педагогічна компетентність,
прогнозувально-рефлексивна компетент-
ність, аутопсихологічна компетентність,
інформаційно-технологічна компетентність,
управлінська компетентність, кооперативна
компетентність (компетентність у спільній
творчості), полікультурна компетентність,
валеологічна компетентність загальнокуль-
турна компетентність [4, с. 230–232].

І.А. Зязюн розглядає поняття фахової
компетентності вчителя у структурі педа-
гогічної майстерності та визначає такі її
складові: професійні знання; педагогічна
спрямованість особистості вчителя на си-
стему цінностей, набутих у процесі житте-
діяльності людини; здібності до педагогіч-
ної діяльності (комунікативні, перцептивні,
динамічні, емоційні, креативні, оптимістич-
не прогнозування); педагогічна техніка, не-
обхідна для виконання професійних функ-
цій (уміння володіти собою, керувати своїм
емоційним станом, уміння співпрацювати,
володіння технікою мовлення тощо). Ком-
петентність, за твердженням науковця, ви-
ступає однією зі складових професійно-пе-
дагогічної якості, які формують педагогічну
майстерність [8].

Л. Г. Карпова вважає, що структурни-
ми компонентами професійної компетент-
ності є три сфери: мотиваційна (мотиви,
настанови, орієнтації, спрямованість), яка
забезпечує сформованість загальнокуль-
турної, особистісно-мотиваційної та соці-
альної компетентності; предметно-прак-
тична (операційно-технологічна), що
сприяє розвитку певних підвидів професій-
ної компетентності: методологічної, прак-
тично-діяльнісної, дидактико-методичної,
спеціально-наукової, економіко-правової,
екологічної, інформаційної, управлінської,
комунікативної; сферу саморегуляції, що
розвиває психологічну компетентність та ау-
токомпетентність [11, с. 10–11]. Т.Є. Ісаєва
у змісті професійної педагогічної ком-
петентності виокремлює такі складові:
адаптаційно-цивілізаційну; соціально-ор-
ганізаційну; предметно-методичну; ко-
мунікативну; ціннісно-змістову [9, с. 17].
С.В. Іванова виокремлює у педагога про-

фесійну, особистісну і пізнавальну ко-
тентності [10, с. 107; 8, с. 154].

Важливим аспектом розуміння те-
тичного змісту поняття компетентнос-
думку академіка В.Г. Кузя, є той, що в-
не засвоєнням певного набору знань,
фесійних навичок із певної спеціально-
є поєднанням останніх із розвиненим
кретними здібностями та якостями ос-
стості, конкретними компетенціями,
загалом сприятимуть ефективності пр-
сійної діяльності фахівця соціальної с-
[13, с. с. 282–283].

За трьома сферами визначають стр-
ру професійної компетентності В.В. Кр-
та Є.М. Павлютенков. Дослідники під-
люють, що кожна з них має певні рівні
фесійної майстерності: на першому
формується операційно-технологічна
петентність (знання, уміння і навички п-
гога, професійно важливі якості); на др-
му – мотиваційна (духовний світ особис-
– потреби, професійні орієнтації та мо-
діяльності); третій рівень характеризує-
формуванням рефлексивної компете-
сті, яка відтворює уявлення педагога
себе, власні якості й результати діяль-
самооцінка і формує навички самоан-
власної діяльності [23, с.15].

На думку Н.В. Кузьміної, професійна
петентність складається з п'яти еле-
чи видів компетентності: спеціальна
фесійна компетентність у галузі дисцип-
що викладається; методична компе-
ність (оволодіння способами форму-
знань, умінь в учнів); соціально-псих-
гічна компетентність (формується нав-
побудови процесу спілкування, яке в-
вається в процесі професійної діяль-
диференційно-психологічна (характер-
ється сформованістю мотивів, здібнос-
напрямів учнів); аутопсихологічна ко-
тентність (формується здатність до о-
тивної оцінки власної діяльності та ос-
стості [15, с. 90]. Тобто, вчена виокрем-
психологічну складову в структурі пр-
сійно-педагогічної компетентності.

Натомість, А.К. Маркова структуру
фесійної компетентності педагога вб-
у рівноцінному поєднанні психологічні
діяльнісних якостей особистості та вид-
професійні психологічні й педагогічні з-
ня; професійні педагогічні вміння; пр-
сійні педагогічні позиції, установки вчи-
які вимагаються від нього в процесі з-
нення посадових функцій; особистісні
сті, які забезпечують оволодіння вчит-
професійними знаннями та уміннями
Дослідниця переконує, що сформова-
вищеназваних різновидів компетент-
означає зрілість людини в професійній

яльності, професійному спілкуванні, становленні особистості професіонала, його індивідуальності [19, с. 34].

Професійну компетентність педагога як єдність теоретичної та практичної готовності розглядають І.Ф. Ісаєв, А.І. Міщенко, В.О. Сластьонін, Е.М. Шиянов [26]. Структура педагогічної компетентності, за В.О. Сластьонінін, презентована через призму педагогічних умінь, які розподілені вченим на чотири основні групи, а саме:

- уміння «переводити» зміст процесу виховання у конкретні педагогічні завдання (здатність педагога вивчати особистість і колектив із метою визначення рівня їх підготовленості до освоєння нових знань; виокремлення комплексу освітніх, виховних та розвивальних завдань);

- уміння будувати логічну завершену педагогічну систему (комплексно планувати освітньо-виховні завдання, відбирати форми методи, засоби організації освітнього процесу);

- уміння виділяти та встановлювати взаємозв'язки між компонентами та факторами виховання, привести їх у дію, яка забезпечуватиме активізацію спільної з вихованцем (учнем) діяльності;

- уміння оцінювати результати педагогічної діяльності (самоаналіз та аналіз освітнього процесу та результатів діяльності педагога) [26, с. 30-43].

Важливим для дослідження є розуміння «професійної компетентності педагога» за визначенням Г.В. Беленької: за твердженням дослідниці, це поняття є більш складним, ніж поняття «професійна компетентність» [3, с. 20-21]. Г.В. Беленька розглядає компетентність фахівців дошкільних навчальних закладів як категорію, що використовується для характеристики діяльності конкретної людини чи групи людей і свідчить про відповідність чи невідповідність означеній компетенції; компетентність є сукупною характеристикою людини щодо відповідності її діяльності визначеним нормам [3, с. 15; с. 22]. Цілком погоджуємось із твердженням дослідниці, що в сучасних умовах розвитку соціуму окреслення професійних вимог та обов'язків до вихователя повинно відбуватися з прагматичного підходу, тобто через призму професійної компетентності педагога-дошкільника, яка передбачає не лише когнітивний компонент, але й культуру професійного мислення, свідомості й самосвідомості [3, с. 22].

У структурованому вигляді професійна компетентність педагога може бути зображена як триступінчата піраміда, фундамент якої складають професійні знання, на їхній

основі формуються уміння та навички, а індивідуалізація та інтерпретація їх особистістю стає базисом професійної діяльності [2, с. 26]. У структурі професійної компетентності фахівців дошкільних навчальних закладів Г.В. Беленька виокремлює:

- професійні знання, на основі яких формуються уміння та навички;

- індивідуалізація та інтерпретація знань стає базисом розвитку професійних здібностей особистості;

- формування світогляду, яке є умовою становлення професійної компетентності [3, с. 36].

Р.С. Аронова пропонує своє трактування та розуміння структури професійної компетентності майбутнього фахівця дошкільного виховання, до якої відносить спеціальну (предметну) компетентність у галузі дошкільного виховання та методичну [1, с. 76-77]. А формування професійної компетентності, за Р.С. Ароновою, – цілісний процес, який передбачає такі етапи:

1-й	інформаційно-теоретичний (формування професійної орієнтації та мотивації, формування професійного образу майбутнього фахівця, основ його особистісної готовності у складі професійної компетентності), науково-методичний (розвиток когнітивної сфери, оволодіння психолого-педагогічними знаннями й методологією наукової діяльності, методикою виховання і вміннями навчати, передавати, пояснювати спеціальні знання, оволодіння базовим рівнем професійної компетентності, професійні знання, вміння, навички, прийоми самоосвіти в процесі вивчення як психолого-педагогічних, так і спеціальних дисциплін)
2-й	процесуально-діяльнісний (на цьому етапі відрізняється від двох перших тим, що тут студенти відпрацьовують свою професійну компетентність у процесі практичної діяльності, творчо застосовують різні виховні технології, виявляють оригінальність, застосовують нестандартні прийоми вирішення навчально-виховних завдань)
3-й	аналітико-корекційний (аналіз і корекція професійної компетентності студентів у навчально-пізнавальній та практичній діяльності, корекція індивідуального стилю професійної діяльності через співвідношення об'єктивних вимог до професійної діяльності з особистісним розвитком фахівця)
4-й	творчий (виявлення й демонстрація рівня професійної компетентності та особистісної готовності майбутніх фахівців дошкільного виховання у практичній діяльності)
	самостійний (цілеспрямована самоосвітня робота майбутніх фахівців дошкільної освіти та самовиховання особистості) [1, с. 79].

Н.В. Гавриш та О.Г. Сущенко запропоновано модель професійно компетентного фахівця з дошкільної освіти, яка була представлена у вигляді інтегративної єдності суб'єктної та професійної компетентності фахівця. Передбачено, що перша забезпечується розвитком базових особистісних і професійно значущих якостей, а друга складається з окремих компетентностей – науково-дослідницької, технологічної, комунікативної, управлінської, що зумовлені теоретичною фаховою підготовкою [21].

Л.М. Кідіною подано таке науково обґрунтоване поняття «професійна компетентність майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів»: «<...>інтегральна професійно-особистісна характеристика педагога, що включає теоретичну та практичну готовність і спроможність реалізуватися в сфері дошкільної освіти, а також суб'єктні властивості особистості, які забезпечують ефективність освітньо-виховної діяльності з дітьми раннього та дошкільного віку» [12, с. 19]. У структурі професійної компетентності вихователя дослідниця виокремлює три основних компоненти (мотиваційний, професійно-діяльнісний, особистісно-професійний), розширюючи розроблену структуру змістовими блоками, що характеризують компоненти означеної компетентності (світоглядний і професійного самовизначення; освітньо-виховний блок, конструктивно-організаційний, гностично-дослідницький, діагностико-корекційний, консультативно-координаційний, забезпечення охорони життя, здоров'я та психічного благополуччя дітей; інтелектуальний, морально-педагогічний, діяльнісно-вольовий, емоційний, саморегуляція й самовдосконалення); змісту, який охоплює конкретні компетенції кожного блоку професійної компетентності [12, с. 19–20].

Аналіз наукових підходів до структури професійної компетентності дав Н.В. Маковецькій змогу виокремити мотиваційний, особистісний, змістовий та професійно-діяльнісний компоненти професійної компетентності фахівців дошкільних навчальних закладів у сфері освітньо-оздоровлювальної діяльності [18, с. 1].

Х.А. Шарапенкова у контексті акмеологічного підходу сутність професійної компетентності обґрунтовує як результат загальної і професійної освіти, де рівень підготовленості майбутнього спеціаліста дозволяє прогнозувати, планувати, проектувати професійне самовизначення і самозбагачення, допомагає знаходити шляхи вдосконалення в особистому житті і професійній діяльності, прагнути до більш високих щаблів професіоналізму [28, с. 17]. Про-

фесійна компетентність як багатоаспектне утворення, на переконання Х.А. Шарапенкової, забезпечується синтезом тісно взаємопов'язаних структурних компонентів: особистісного, змістово-процесуального, рефлексивно-оцінювального, креативного, що забезпечують у своїй взаємодії продуктивну педагогічну діяльність і професійне акмеологічне зростання майбутнього педагога [28, с. 17].

Професійну компетентність педагога О.І. Чекан розглядає як здобуту, узагальнену, відрефлексовану педагогом, у процесі професійної діяльності, система соціально-значущих, особистісно-значущих і предметних фахових компетенцій [27, с. 19–20].

Під професійною компетентністю майбутнього фахівця з дошкільної освіти М.І. Ярославцева розуміє якісну характеристику спеціаліста, що вміє користуватися своїми знаннями, уміннями і навичками та може діяти конструктивно в змінних соціальних умовах, тобто володіє оперативним та мобільним знанням [29].

Педагогічні здібності формують діяльнісний компоненту професійної компетентності. Зауважимо, що як педагогічні важливі якості, так і педагогічні здібності є платформою педагогічної майстерності, яку ми диференціюємо від професійної компетентності. Поділяючи позицію щодо формулювань поняття «професійної педагогічної майстерності», запропонованих у наукових працях провідних дослідників Н.В. Кузьміної (вищий рівень розвитку педагогічної діяльності [14, с. 20]); А.А. Реан (вищий рівень професіоналізму, обумовлений рівнем компетентності (педагогічної, соціально-психологічної та ін.) [25, с. 233]), С.А. Джурилова (стадія суперпрофесіоналізму, вершина професійних досягнень компетентності [7, с. 30]); А.І. Кузьмінського (досконале творче виконання учителем-вихователем професійних функцій на рівні мистецтва [16, с. 403]), вважаємо, що професійна майстерність щодо професійної компетентності ієрархічно є поняттям ширшим, оскільки є вищим рівнем або ступенем професіоналізму, що зумовлюється рівнем компетентності.

Погоджуючись з підсумком М.І. Олійник, вважаємо, що професійну компетентність фахівця дошкільної освіти в українському освітньому вимірі варто розглядати як інтегральну характеристику, яка визначає здатність розв'язувати професійні проблеми і типові професійні завдання, що виникають у реальних ситуаціях навчально-виховного процесу з використанням знань професійного і життєвого досвіду, цінностей і навичок [22, с. 75]. Що ж до запропонованої

авторкою структури загалом, то взявши її за основу, пропонуємо свою інтерпретацію структури професійної компетентності фахівця дошкільної освіти (у вітчизняному контексті), конкретизуючи та розширюючи тлумачення кожного з компонентів і з урахуванням диференціації понять «компетентність» і «компетенція», де компетенція виступає компонентною компетентності.

Тож базові компетенції можна розширити такими компонентами, як-от:

1. фахова компетентність – ґрунтується на здатності педагога здобувати знання професійного спрямування, опановувати професійні вміння з обраної спеціальності, виконувати функції будь-якої посадової особи в межах професійної діяльності (мотивація до якісного оволодіння професією, до професіоналізму; проектувальні вміння – здатність до розробки певного маршруту та перспективи професійної діяльності; організаційні вміння – вміння організувати якісне здійснення діяльності; конструктивні – вміння прагматично підходити до здійснення професійних функцій; дослідницькі – вміння організувати та здійснювати якісне дослідження процесів, об'єктів, явищ професійної діяльності; контрольно-аналітичні – вміння здійснювати контроль за реалізацією завдань професійної діяльності, конструктивно та об'єктивно оцінювати її результати; рефлексивні – вміння на основі вивчення теорії і практики професійної діяльності, передового досвіду у галузі формувати та відтворювати власний стиль професійної діяльності тощо);

2. соціальна компетентність – передбачає здатність дошкільного педагога до соціальної взаємодії в межах як локальних громад і професійних об'єднань, так і на регіональному, загальнодержавному та міжнародному рівні; здатність працювати в команді, співпрацювати на основі «здорової конкуренції» та емпатійності щодо колег;

3. загальнокультурна компетентність – здатність дотримуватися загальнокультурних норм поведінки, виявляти творчу ініціативу щодо розвитку культури соціуму, розширювати межі свого культурного розвитку, розширювати сприйняття «культури світу», формувати транскультурне світобачення (яке виходить за межі однієї культури і передбачає перехресне гармонійне поєднання різних культур);

4. зберігаюча здоров'я компетентність – готовність до здорового способу життя, збереження власного здоров'я та здоров'я оточуючих людей, зокрема людей у професійному оточенні та за його межами, сформованість валеологічних навичок та спосо-

бів відношення до оточуючого, дбайливого ставлення до природних ресурсів тощо;

5. громадянська компетентність – здатність відстоювати свою життєву позицію, орієнтуватися в проблемах суспільно-політичного життя в Україні, захищати власні та інших осіб права та свободи, виконувати громадянські обов'язки, активно діяти у громадському житті;

6. інформаційна компетентність – уміння використовувати інформаційно-комунікаційні технології для виконання професійних обов'язків (обізнаність із функціями сучасних гаджетів, їх програмового забезпечення, особливостей та можливостей використання в певній професійній ситуації) із застосуванням комп'ютерної техніки (вміння працювати з програмним забезпеченням комп'ютера – Microsoft Office, відео- та музичні плеєри, програми обробки зображень, аудіо-, відео-, фото-файлів і т.д., а також ознайомленість та оволодіння організації дистанційного освітнього процесу, взаємодії з колегами тощо).

До загальнофахових когнітивних компетенцій належать:

– базові (здатність до спостереження, структурування, систематизації, класифікації інформаційного матеріалу, встановлення аналогій зіставлення та протиставлення фактів і явищ, використання прийомів мислення: індукції, дедукції, абстрагування, конкретизації, аналізу, синтезу);

– методологічні (спроможність визначення об'єкта та виокремлення предмета вивчення інформаційного матеріалу, виявлення загальних закономірностей, причин і наслідків, установлення якісного та кількісного аспекту явища; висунення та усунення протиріч, характеристика конкретного на тлі загального, об'єктивно-реалістичний погляд на дійсність, розгляд явища з урахуванням умов його існування, визначення суттєвого тощо);

– мотиваційні (сформованість позитивного емоційного ставлення до процесу учіння і пізнання, усвідомлення мети навчання, бажання підвищення власного професійного та освітнього рівнів, прояв інтересу до навчання).

До загальнофахових функціональних компетенцій належать:

– проектувальна (здатність до розроблення моделі освітнього процесу; розробка критеріїв та параметрів оцінювання освітніх результатів вихованців як суб'єктів освітнього процесу; визначення змісту освітньої діяльності за різними галузями знань; проектування структурно-логічної схеми формування окремого спектру компетенцій у вихованця, розроблення дидак-

дбайливого
осів тощо;
ність – здат-
еву позицію
спільно-по-
щати власні
и, виконувати
тивно діяти у

ність – умін-
аційно-кому-
ання профе-
із функціями
ового забез-
можливостей
сійній ситуа-
ерної техніки
им забезпе-
ft Office, ві-
рами оброб-
ото-файлів і
а оволодіння
ітнього про-
до).

вних компе-

стерезення,
ї, класифіка-
встановлен-
тиставлення
рийомів мис-
страгування,
);

ність визна-
ня предмета
ріалу, вияв-
ей, причин і
то та кількіс-
я та усунен-
конкретного
реалістичний
вища з ура-
визначення

ть позитив-
до процесу
я мети нав-
асного про-
прояв інтер-

кціональних

до розро-
оцесу; роз-
оцінювання
як суб'єк-
ення змісту
и галузями
рно-логічної
пектру ком-
ення дидак-

тичних завдань та задач; розробка тестів;
формування дидактичної системи; само-
стійне визначення цілей і задач особистої
діяльності);

– організаційна (спроможність до за-
безпечення сприятливого психологічного
мікроклімату як у педагогічному колективі
і поза його межами, так і в колективі вихо-
ванців; організації особистої діяльності як
складника колективної; забезпечення фа-
хової дієздатності педагогічного колекти-
ву та осіб, які навчаються; організації дій
щодо забезпечення захисту усіх учасників
освітнього процесу для попередження або
зменшення вірогідного рівня пошкодження;
організація умов ефективної та безпечної
діяльності вихованців; контролю за дотри-
манням вимог безпечної поведінки усіх
учасників освітнього процесу);

– управлінська (готовність до плануван-
ня та організації спільного з вихованцями
освітнього процесу: цілепокладання – фор-
мулювання мети, складання плану, добір
відповідних способів, засобів, методів її
досягнення; цілеорієнтована реалізація від-
повідних дій, здійснення самоконтролю,
самокорегування як зі свого боку, так і з
боку вихованців; мотивування й активізація
пізнавального інтересу вихованців, а саме
прагнення до здобуття, накопичення та сис-
тематизації знань; визначення та реалізації
невикористаних резервів; формулювання
висновків щодо власного оволодіння компе-
тенціями та рівнем власної компетентності);

– дослідницька (здатність до творчого
пошуку, до творчого навчання вихованців
та осіб, що навчаються шляхом опрацюван-
ня і впровадження в практику більш доско-
налих методів і прийомів, засобів та форм
навчання і виховання; наукового аналізу,
систематизування та узагальнення свого
педагогічного досвіду; спроможність здійс-
нення дослідницької діяльності на шляху
подальшого удосконалення освітнього про-
цесу; готовність до сміливого експеримен-
ту, педагогічного ризику, активного пошуку
й відстоювання своєї професійної позиції
та педагогічної істини);

– мобільна (володіння сенситивністю до
інноваційних змін в освіті, здатності до вну-
трішньої мобілізації власних ресурсів для
адаптації в освітньому середовищі, що по-
стійно змінюється, нарощування власного
ресурсу для розв'язання нових завдань, а
також до зміни навколишнього середови-
ща, оволодіння новими педагогічними тех-
нологіями).

До загальнофахових особистісних ком-
петенцій належать:

– професійно-педагогічна (готовність до
застосування у педагогічній практиці спе-

ціальних наукових, психолого-педагогічних
знань, особистісного досвіду, передового
перспективного досвіду колег та інновацій-
них технологій тощо);

– загальнокультурна і гуманітарна (здат-
ність використовувати знання світової куль-
тури, гуманістичних особистісних якостей,
сформованість відчуття відповідальності за
результати власної діяльності прагнення до
самовдосконалення, духовного розвитку та
розширення рамок пізнання);

– творча (сформованість креативного,
нестандартного мислення, володіння інно-
ваційною стратегією і тактикою, здатності
до гнучкої адаптації щодо змісту та умов
професійної діяльності, мотивації до про-
фесійного самовдосконалення);

– комунікативна (володіння мовою, мов-
леннєвими засобами, знання та вільне во-
лодіння іноземною мовою, засобами зв'яз-
ку та основами комп'ютерної грамотності,
вміння встановлювати контакти та двосто-
ронні зв'язки з учасниками освітнього про-
цесу, а також складання та ведення ділової
професійної документації тощо);

– самовдосконалення (готовність до
професійного зростання та навчання впро-
довж життя, ініціативність гнучкість пове-
дінки, наявність педагогічного оптимізму та
позитивного ставлення до здійснення про-
фесійної діяльності).

Серед спеціально фахових компетен-
цій, в основі яких – педагогічний складник,
виокремлюємо:

– когнітивні – предметна (готовність до
створення навчальних, тренінгових, контро-
люючих програм, зокрема і комп'ютерних;
авторська участь у розробці навчальної лі-
тератури, навчально-методичних посібни-
ків; пошуку і розробки нових гуманістичних
педагогічних методів й освітніх технологій
підвищеної ефективності; планування, ор-
ганізація та виконання наукових досліджень
з актуальних проблем дошкільної осві-
ти і конкретних практичних розробок для
удосконалення якості дошкільної освіти та
ефективності і результативності загальних
освітніх показників вихованців);

– функціональні – специфічні для фахів-
ців дошкільної освіти (здатність до розроб-
ки цілісного гармонійного, природо відпо-
відного освітнього в умовах дошкільного
навчального закладу та поза його межами,
здатність та організації якісного, ефектив-
ного, систематичного освітнього процесу
в цілому та навчальних занять зокрема;
здатність до розробки занять відповідно
до вимог програми з дошкільної освіти та
виховання та відповідно до змістових лі-
ній Базового компоненту дошкільної осві-
ти; глибоке знання та гнучкість в орієнтації

методологічного та методичного забезпечення освітнього процесу в дошкільних навчальних закладах та поза їх межами; застосування інформаційно-комунікаційних технологій – відео-, аудіо-, комп'ютерної та телекомунікаційної техніки; проведення відкритих освітньо-виховних заходів, ігор тощо; здійснення консультаційної, супровідної та менторської (наставництва у формування лідерського потенціалу в особистості [30] роботи з вихованцями та іншими учасниками освітнього процесу; підготовка наукових, навчально-методичних, передового педагогічного досвіду та інших видів оформлення результатів систематизації професійної діяльності; виконання виховних функцій у процесі групової та індивідуальної освітньої роботи з вихованцями як у межах професійних обов'язків, так і поза ними);

– особистісні специфічні компетенції для фахівців дошкільної галузі (готовність та прагнення до неперервного особистісного та професійного розвитку, постійне підвищення педагогічної компетентності та кваліфікації, осолодіння різнобічними професійно необхідними практичними навичками серед яких дослідницькі та творчі уміння).

Погоджуючись із твердженням провідних вітчизняних дослідників щодо динамічності явища професійної компетентності фахівця дошкільної освіти у вітчизняному освітньому вимірі, вважаємо, що удосконалена нами модель не є остаточною та довершеною, а тому може і надалі модернізуватись, видозмінюватись, ускладнюватись, розширюватись та уточнюватись.

Висновки з проведеного дослідження. Як засвідчив здійснений узагальнюючий аналіз вітчизняних досліджень із питань професійної підготовки вихователів дошкільних навчальних закладів питання формування професійної педагогічної компетентності як засіб реалізації компетентнісного підходу є досить багатовекторним та поліаспектним, потребує постійного моніторингу та перегляду концепції відповідно до заданих соціально-економічних та політичних умов країни. Відтак, перспективним для дослідження залишається пошук механізмів оптимального узгодження між вимогами суспільства, що розвивається, до вихователя та вітчизняної системою професійної педагогічної освіти в цілому.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Аронова Р.С. Формування професійної компетентності майбутніх фахівців дошкільного виховання у педагогічних коледжах / Р.С. Аронова // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загально-

освітній школах. – 2014. – Вип. 37. – С. 74–82. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pfto_2014_37_11.

2. Беленька Г.В. Вихователь дітей дошкільного віку: становлення фахівця в умовах навчання: [монографія] / Г.В. Беленька. – К.: Світлич, 2006. – 304 с.

3. Беленька Г.В. Формування професійної компетентності сучасного вихователя дошкільного навчального закладу : [моногр.] / Г.В. Беленька. – К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2011. – 332 с.

4. Біляковська О.О. Професійна компетентність учителя як складова ефективної педагогічної діяльності / О.О. Біляковська // Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія : Педагогіка. – С. 229–234 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvmdpu/2011_7/7/37.pdf.

5. Болюбаш Н.М. Теоретичні засади формування професійної компетентності майбутніх економістів / Н.М. Болюбаш // Наукові праці: Науково-методичний журнал. – Вип. 99. – Т. 112. Педагогіка. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. П. Могили, 2009. – С. 88–95.

6. Дружилов С.А. Профессиональная компетентность и профессионализм педагога: психологический подход. // Сибирь. Философия. Образование. – Научно-публицистический альманах. – Вып. 8. – СО РАО, ИПК. Новокузнецк, 2005– С. 26–44.

7. Зязюн І.А. Філософія педагогічної якості в системі неперервної освіти / І.А.Зязюн [Електронний ресурс]. – Режим доступу : eprints.zu.edu.ua/853/1/05ziasno.pdf.

8. Исаева И.Е. Педагогическая культура преподавателя как условие и показатель качества образовательного процесса в высшей школе (Сравнительный анализ отечественного и мирового образовательного процесса) / И.Е. Исаева. – Ростов-н/Д : Росл. гос. ун-т путей сообщения, 2003. – 312 с.

9. Иванова С.В. Функциональный подход до визначення професійної компетентності вчителя біології та організації її вдосконалення в закладі післядипломної освіти / С.В. Иванова // Вісник Житомирського державного університету ім. І. Франка. – 2008. – Вип. 42. – С. 106–110.

10. Карпова Л.Г. Формування професійної компетентності вчителя загальноосвітньої школи : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Л. Карпова ; Харківський держ. пед. ун-т ім. Г.С.Сковороди. – Харків, 2004. – 27 с.

11. Кідіна Л.М. Формування професійної компетентності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів у процесі педагогічної практики {Текст} : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Л.М. Кідіна ; Респ. вищ. навч. закл. «Крим. гуманіт. ун-т» (м. Ялта). – Ялта, 2012. – 20 с.

12. Кузь В.Г. Вища школа і система компетенцій педагога / В.Г. Кузь // Реалізація європейського досвіду компетентнісного підходу у вищій школі України : матеріали методологічного семінару. – К. : Педагогічна думка, 2009. – С. 282–288.

13. Кузьмина Н.В. Педагогическое мастерство учителя как фактор развития способностей учащихся. // Вопросы психологии. – 1984. – № 1. – С.20–26.

14. Кузьмина Н.В. Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения / Н.В. Кузьмина. – М., 1990. – 105 с.

15. Кузьмінський А.І., Омеляненко В.Л. Педагогіка: підручник. – 2-ге вид. Перероб. і доп. – К.: Знання – Пресс, 2004. – 445 с.
16. Литвинова Н.В. Поняття «компетенція» і «компетентність» у працях сучасних педагогів / Н.В. Литвинова. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://gnpu.edu.ua/files/VIDANNIY/Visnik_19/V19_102_106.pdf.
17. Маковецька Н.В. Підвищення професійної компетентності як умова професійного розвитку фахівців дошкільних навчальних закладів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc.../Makov.pdf.
18. Маркова А.К. Психологія професіоналізму / А.К. Маркова. – М. : Международный гуманитарный фонд «Знание», 1996. – 308 с.
19. Методологічні засади педагогічного дослідження: монографія / авт. кол. : Є.М. Хриков, О.В. Адамченко, В.С. Курило та ін. ; за заг. ред. В.С. Курило, Є.М. Хрикова ; ДЗ «Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка». – Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2013. – 248 с.
20. Науково-методичне забезпечення й упровадження Болонських ініціатив у процес підготовки професійно компетентних фахівців на психолого-педагогічному факультеті: Науково-методичний посібник [Божко Г.І., Гавриш Н., Глоба О., Кратінов М., Сущенко О. та ін.]; за заг. ред. Г.І. Божко. – Луганськ: Альма-Матер, 2005. – 266 с.
21. Олійник М.І. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в країнах Східної Європи : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / М.І. Олійник ; Терноп. нац. пед. ун-т ім. Володимира Гнатюка. – Тернопіль, 2016. – 475 с.
22. Павлютенков Е.М., Крыжко В.В. Рабочая книга руководителя школы. Ч. 3: Методическая работа в школе: организация и управление. – Запорожье, 1994. – 105 с.
23. Про затвердження кваліфікаційних характеристик професій (посад) педагогічних та науково-педагогічних працівників навчальних закладів : Наказ МОН № 665 від 01.06.13 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://osvita.ua/legislation/other/37302>.
24. Реан А.А., Коломинский Я.Л. Социально педагогическая психология. – СПб.: Изд-во «Питер», 2000. – 416 с. (серия «Мастера психологии»).
25. Слостенін В.А., Исаев И.Ф., Мищенко А.И., Шиянов Е.Н. Педагогика. – М.: Школа-Пресс, 1997. – 512 с.
26. Чекан О.І. Формування професійної компетентності майбутніх вихователів дітей дошкільного віку засобами комп'ютерних технологій {Текст} : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 «Дошкільна педагогіка» / О.І. Чекан ; Держ. закл. «Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К.Д. Ушинського». – Одеса, 2014. – 21 с.
27. Шапаренко Х.А. Формування професійної компетентності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів на засадах акмеологічного підходу: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Х.А. Шапаренко ; Харк. нац. пед. ун-т ім. Г.С.Сковороди. – Х., 2008. – 20 с.
28. Ярославцева М. Структурні компоненти професійної самореалізації майбутнього фахівця з дошкільної освіти / М. Ярославцева // Людинознавчі студії. – Вип. 29. – С. 229–239 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : ddpu.drohobych.net/pedagogics/.../29.../26.pdf.
29. Dawson, P. «Beyond a Definition: Toward a Framework for Designing and Specifying Mentoring Models». – Educational Researcher. 43 (3) : P.137–145.